

Atsakymai į dažnai užduodamus klausimus

Čia rasite atsakymus į kai kuriuos klausimus apie užsienio kalbos mokymą 2–4-oje klaseje. Į daug klausimų nėra vienareikšmių atsakymų, problemų sprendimai dažnai priklauso nuo konkrečios pedagoginės situacijos. Šie patarimai remiasi mokytojų, dirbančių įvairiuose kontekstuose, patirtimi.

1. Nuo ko pradėti mokytis užsienio kalbos?

Pradinukų užsienio kalbos mokytojams tenka ir geros pradžios atsakomybė, ir didžiulė kūrybos laisvė. Mokiniai kalbos tik pradeda mokytis, jiems viskas nauja, todėl mokytojas gali laisvai rinktis, kokių programos dalykų mokytis. Turbūt natūralu, kad per pirmąsias pamokas bus mokomasi pasisveikinti, susipažinti, atsisveikinti ir panašių komunikacinių intencijų. Klasės aplinka, baldai, mokymosi priemonės, mokinių asmeniniai daiktai – taip pat vieni iš pirmųjų dalykų, kuriuos lengva išmokyti, nes juos matome kasdieną, apie juos galima nuolat kalbėti. Mokslo metų pradžioje, rudenį, keičiasi gamta, todėl jau pirmosiomis savaitėmis galima mokytis įvardyti gamtos reiškinius ar spalvas. Svarbu, kad tai, ko mokomasi, būtų vaikams aktualu ir realiai egzistuojantį jų aplinkoje.

Tačiau turbūt pati būtiniausia kalbinė medžiaga, kurios mokomės nuo pirmosios pamokos, – tai vadinamoji „pamokos kalba“. Pamokos kalba – tai leksinės ir gramatinės struktūros, kurias mokytojai nuolat vartoja per pamoką, organizuodami įvairias mokomąsias veiklas, pateikdami užduotis, instrukcijas, pvz., *sveiki, kaip sekasi, prašome sėstis, sustokime ratu, pradėkime, laikas baigti, pasiimkime spalvotus pieštukus, dabar žaisime su kamuoliu, šaunuoliai, puiku* ir pan. Mokiniai nuolat girdi šiuos žodžius, pasakymus, sakinius ir lengvai juos įsimena, o vėliau, prireikus, ir patys pradės juos vartoti. Apskritai, svarbu neužmiršti, kad pradinėje ugdymo pakopoje sakytinė kalba yra daug svarbiau nei rašytinė, todėl pradėti reikia būtent nuo sakytinės kalbos mokymo (supratimo iš klausos ir kalbėjimo), o rašytinės kalbos elementus įvesti pamažu.

2. Ar mokiniai supras mane, jei aš kalbėsiu tik užsienio kalba?

Jeigu abejojate, ar mokiniai supras mokytojos nurodymus užsienio kalba, iš pradžių galite juos pateikti ir užsienio, ir gimtąja kalba, tačiau tokio „paralelinio kalbėjimo“ patartina kuo greičiau atsisakyti. Jeigu mokiniai nesupras nurodymų, jie pasitiksins – paklaus gimtąja kalba. Mokytojos gestai, mimika, veiklos demonstravimas padės vaikams suvokti pasakymų prasmę, jiems instrukcijų vertimas nebus reikalingas. Be to, tie mokiniai, kurie greičiau suvokia mokytojos pasakymų prasmę, padeda tiems mokiniams, kurie supranta lėčiau, jiems išversdami mokytojos pasakymus.

3. Kiek naujų žodžių reikia mokytis per pamoką?

Galima laikytis principo, kad optimaliausia vienu metu mokytis 7 (plius/minus 2) naujus žodžius, nes sakoma, kad tiek informacijos vienetų žmogus geba išlaikyti trumpalaikėje (darbinėje) atmintyje ir juos lengvai prisiminti. Šie naujai pristatyti žodžiai vėliau bus vartojami įvairiuose kontekstuose, dažnai kartojami, todėl mokiniai juos lengvai įsisavins, perkels į ilgalaikę atmintį. Tačiau planuojant nereikia pamiršti, kad ne kiekvieną pamoką pristatoma nauja leksika; juk yra kartojimui, apibendrinimui, projektinei veiklai ir pan. skirtų pamokų. Todėl patartina planuoti ciklą pamokų ir pristatyti kiek daugiau naujų žodžių, nesitikint, kad juos visus mokiniai įsisavins iš karto. Iš pradžių pakanka, kad mokiniai žodžius tik atpažins, o vėliau patys pradės vartoti jiems reikalingus ir aktualius žodžius. Pavyzdžiui, galima pateikti daugybę gyvūnų pavadinimų, siekiant, kad mokiniai suvoktų šių naujų žodžių reikšmę, bet nebūtinai visus vartotų savo kalboje. Suvokimą mokiniai galės parodyti, pvz., žaisdami kortelėmis, siedami gyvūno pavadinimą su paveikslėliu. O

kalbėdami mokiniai vartos tuos žodžius, kurie jiems bus aktualūs, pvz., pasakodami, ką matė zoologijos sode.

Mokant žodyno svarbu nepamiršti, kad mokiniai supranta daug daugiau žodžių, nei patys geba vartoti, todėl nereikia tikėtis, kad visi naujai pateikti žodžiai taps jų kalbinės raiškos dalimi. Tai yra visiškai natūralu, tai būdinga ir gimtosios kalbos įsisavinimui, tą galima pasakyti ir apie suaugusiųjų gimtosios ar užsienio kalbos vartojimą. Taigi, planuojant kiek naujų žodžių pateikti, reikia nutarti, kiek žodžių skiriama tik suvokimui (receptijai), o kiek – raiškai (produkavimui). Geriausia planuoti naujus žodžius tam tikros trukmės pamokų ciklui. Beje, „žodis“ – tai ne tik konkrečią leksinę reikšmę turintis vienetas (pvz., „stalas“), bet ir abstrakčią gramatinę reikšmę turintis vienetas (pvz., „ant“, „po“). Leksiniai ir gramatiniai žodžiai mokomi kartu, taip kaip jie vartojami žodžių junginiuose („ant stalo“, „po stalu“), todėl planuoti reikėtų ir žodžių junginius. Mokymo procese patartina žodžių junginių neskaidyti ir neanalizuoti gramatiškai, o pateikti juos kaip įprastai vartojamą prasminį vienetą.

4. Ar pradinukai turi mokėti užsienio kalbos gramatikos taisykles?

Galima būtų atsakyti trumpai – taisyklių mokėti nereikia, o ypač nereikia taisyklių mokyti. Tačiau šis atsakymas anaip tol nereiškia, kad vaikai neturi mokėti taisyklingos kalbos vartosenos. Vaikai išmoka kalbėti taisyklingai ne mokydamiesi gramatikos taisyklių ir jas vėliau taikydami (dedukciniu principu), bet girdėdami ir vartodami taisyklingas kalbos struktūras, jas (pasąmoningai ar sąmoningai) analizuodami, darydami išvadas, taisykles atrasdami (indukciniu principu). Vaikai pastebi kalbos dėsningumus, jie apibendrina kalbos modelius, patys kuria taisykles, remdamiesi pavyzdžiais (todėl daro klaidų ten, kur yra išimtys). Jei mokiniai daro klaidų, nereikėtų jiems aiškinti lingvistikos dalykų, vartojant sudėtingą kalbą ir gramatinius terminus. Geriau skirti tokią užduotį, kurią atlikdami mokiniai pakartotų taisyklingą modelį keletą kartų ir jį įsimintų. Savaiame suprantama, kad jeigu mokiniai klausia, kodėl reikia sakyti taip, o ne kitaip, tuomet verta paaiškinti tam tikrų gramatinių konstrukcijų ypatumus, palyginti užsienio kalbos konstrukcijas su gimtosios kalbos konstrukcijomis, tačiau nereikia skirti daug laiko išsamiam taisyklių pateikimui ar kalbų sistemų lyginimui. Kalbinių modelių (klausimų, prielinksnių ir pan.) iliustracijos gali nuolat kabėti ant sienos, kad prireikus pasitikslinti mokiniai galėtų lengvai rasti taisyklingą modelį ir pagal jį kurti savo frazę ar sakinį.

5. Kada pradėti mokyti rašyti?

Rašyti galima jau per pačią pirmą užsienio kalbos pamoką, tačiau tai nebus tikrasis rašymas, o tik perrašymas – raidžių ar žodžių kopijavimas, skirtas rašymo mechanikai lavinti ir vaikų žingeidumui sužadinti. Galima rašyti, pvz., užsienio kalbos pavadinimą (*English, Deutsch, France*) ar žodį „labas“ užsienio kalba. Tai skatins vaikų norą pažinti kitokią kalbą ir kultūrą. Tačiau tikrojo, komunikacinio rašymo, kuris susijęs su skaitymu ir prasmės suvokimu, mokoma gerokai vėliau – antrąjį trimestrą ar pusmetį. Iš pradžių vaikai mato rašytinius žodžius ant kortelių, plakatų, vadovėliuose, juos supa rašytinė kalba, tačiau patys nerašo. Pradėjęs rašyti, rašoma žodžio lygmeniu (perrašomi žodžiai, įrašomos trūkstantos raidės), vėliau pereinama prie sakinio lygmens (įrašomas trūkstantas žodis, pabaigiamas sakinytis), dar vėliau kuriami trumpi sakinukai, rašomi kelių sakinukų tekstukai. Visuomet patartina skaitymo ir rašymo užduotis iliustruoti paveikslėliais, daiktais.

Tautinių mažumų mokyklose užsienio kalbos mokytojai turi būti itin lankstūs. Vaikai mokosi rašyti gimtąją kalbą, po to lietuvių valstybinę kalbą, o vėliau - užsienio kalbą, todėl svarbu rašymą įvesti „švelniai“, pamažu, neperkraunant vaikų, ypač jeigu jų gimtosios kalbos rašmenys skiriasi nuo lietuvių kalbos ar užsienio kalbos.

6. Kaip pasirinkti vadovėlį?

Norint pirkti vadovėlius, pirmiausia reikia pasižiūrėti į „Galimų įsigyti vadovėlių sąrašą“ (www.sac.smm.lt) – tik jame esančius vadovėlius galima įsigyti už mokinio krepšelio lėšas. 2 klasei (1 mokymo metams) skirtų anglų kalbos vadovėlių pasirinkimas nemažas, prancūzų ir vokiečių kalbos – kiek kuklesnis. Vadovėliai greitai sensta, todėl tikėtina, kad patys naujausi vadovėliai bus tinkamiausi. Tačiau mokytojų patirtis rodo, kad kai kurie seniau išleisti vadovėliai yra puikūs, jie atnaujinami ir perleidžiami, todėl ilgai išlieka populiarūs. Taigi, pradendantieji mokytojai turėtų konsultuotis su jau patyrusiais ir įvairius vadovėlius išbandžiusiais pedagogais.

Vadovėlis naudojamas kiekvieną pamoką, jame pateikiamos istorijos, siužetai tampa vaikų gyvenimo dalimi, o personažai – jų draugais. Todėl svarbu, kad siužetai ir personažai būtų priimtini ir įdomūs. Patartina rinktis tokius vadovėlius, kuriuose pagrindiniai veikėjai yra vaikai, o veiksmas vyksta skirtinguose kontekstuose (pvz., kelionės, nuotykių, pažintys ir bendravimas su daugybe realių ir fantastinių būtybių). Jei visas vadovėlio veiksmas vyksta tik siaurame kontekste (pvz., cirke), vaikams gali greitai pabosti. Situacijų ir veikėjų įvairovė – būtinas gero vadovėlio bruožas.

Ypač svarbu parinkti tinkamo lygio vadovėlį. Ant vadovėlių būna nurodytas lygis (1, 2, 3), tačiau ne visada 1 lygio vadovėlis bus tinkamas 1 mokymo metams. Pirmasis vadovėlis (arba pirmieji skyriai) turi būti skirtas sakininės kalbos mokymui, todėl pirmosios užduotys – paveikslėliais iliustruotos klausimo ir supratimo užduotys, pavyzdžiui, *klausykis ir parodyk*, *klausykis ir sujunk paveikslėlius*, *klausykis ir pažymėk* ir pan. Jeigu vadovėlis išleistas užsienyje, jame instrukcijos pateiktos užsienio kalba, tačiau nereikėtų nuogąstauti, kad vaikai jų nesupras. Mokiniai pritaiko tinkamas strategijas – susieja rašytinę instrukciją su mokytojos pateiktu žodiniu paaiškinimu, nuspėja užduoties tipą iš paveikslėlio ir pan.

7. Ar galima naudoti kompiuterį ankstyvajam užsienio kalbos mokymui?

Kompiuterio naudojimo užsienio kalbos pamokoje tikslingumas ir efektyvumas priklauso nuo vaikų gebėjimų lygio ir nuo mokyklos galimybių. Jei vaikai jau turi elementarius darbo su kompiuteriu įgūdžius ir jei mokykloje yra kompiuterių klasė, kuria gali naudotis ir pradinukai, tuomet patartina bent kartą per mėnesį užsienio kalbos pamoką planuoti dirbant su kompiuteriu, t.y., naudojantis mokomosiomis programomis arba internetinėmis svetainėmis. Mokomųjų kompiuterinių priemonių užsienio kalboms pasiūla Lietuvoje nėra didelė (daugiau informacijos rasite www.ipc.lt), tačiau internetinių (*online*) svetainių – išties gausu (naudingų svetainių sąrašą rasite www.pprc.lt/aukm/).

Darbas su kompiuteriu teikia daug galimybių: mokiniai mokosi užsienio kalbos atlikdami integruotas žaidybines užduotis – klausydami dainelių ir pasakojimų, spalvindami, skaičiuodami etc. Kompiuterinės užduotys leidžia individualizuoti mokymą – mokiniai dirba jiems priimtinu tempu, atlieka užduotis pagal savo lygį, kiek nori kartų, jiems suteikiama parama ir kontrolė – kompiuteris „praneša“ apie klaidas, mokinys gali bandyti atlikti užduotį tol, kol jam pavyksta. Mokytoja gali daugiau laiko skirti tiems mokiniams, kurie dirba lėčiau arba turi silpnesnius kompiuterinius gebėjimus.

Organizuojant pamoką kompiuterių klasėje svarbu tinkamai pasirengti – atriboti prieigą prie nereikalingų svetainių, iš susitarti su mokiniais dėl tvarkos ir drausmės (pvz., jei prie kompiuterio sėdi 2 mokiniai, jie privalo pakaitomis valdyti pelečią), parengti detalų darbo lapą, kuriame būtų pateiktos užduotys (galima gimtąja kalba) bei atsispindėtų mokinio atliktų užduočių rezultatai. Taip pat labai svarbu suplanuoti pamoką taip, kad mokiniai nesėdėtų visą laiką prie monitoriaus. Jiems būtina pajudėti, atlikti kalbinių užduočių grupėje, kartu su mokytoja.

8. Kokias namų darbų užduotis galima skirti antrokams?

Kaip žinia, namų darbų antrokams skirti nepatartina. Tačiau, pavyzdžiui, jei lėčiau dirbantys mokiniai nespėja per pamoką nuspalvinti paveikslėlių, jie gali tą darbą pabaigti

namuose. Tinkama namų darbų užduotis pradinukams – paieškoti namuose ir atsinešti į pamoką įvairių dalykų, kurie bus naudojami kaip mokymo priemonės, pvz., tam tikros spalvos paveikslėlių, kelionių ar švenčių nuotraukų, maisto pakuočių, nenaudojamų žaislų (mašinėlių, indų, lėlių ir jų rūbėlių ir pan.). Mokiniai džiaugsis, galėdami prisidėti prie pamokos, jausis atsakingi ir savarankiški, matys sąsajas tarp mokyklinės veiklos ir gyvenimo namuose. Tėvai bus netiesiogiai informuojami apie tai, ko jų vaikai mokosi mokykloje, turės galimybę pramokti užsienio kalbos (jeigu nemoka) kartu su vaikais. Tokius namų darbelius būtina kryptingai planuoti – pvz., prašant atsinešti žaislų, reikia sudaryti sąrašą, kokį žaislą koks mokinsys atsineš, siekiant kuo didesnės žaislų įvairovės pamokoje ir siekiant išvengti situacijos, kai visos mergaitės atsineša po lėlę, o visi berniukai – po automobilį. Apie tokius namų darbus patartina iš anksto informuoti tėvus, kad jie galėtų vaikams padėti.

9. Ar patartina organizuoti darbą poromis pradinio ugdymo pakopoje?

Kaip ir aukštesnėse ugdymo pakopose, taip ir pradinėje, darbas poromis ir grupelėmis išties naudingas: visi mokiniai vienu metu ugdo interakcinius gebėjimus, bendrauja tarpusavyje užsienio kalba. Patartina pradinukus skirstyti po tris (burtų keliu): du mokiniai kalbasi, o trečiasis stebi, kad jie nevartotų gimtosios kalbos. Grupelėje mokiniai turi pasikeisti vaidmenimis, todėl patartina numatyti tris trumpas dialoginio kalbėjimo užduotes. Jeigu norite, kad vaikai kalbėdamiesi įtvirtintų tam tikras struktūras, jas pateikite ant lapelių, kad prireikus vaikai galėtų į juos pasižiūrėti. Užduotį formuluokite labai konkrečiai – kiek klausimų ir atsakymų vaikai turi pasakyti, dėl ko jie turi susitarti. Numatykite dialogo laiką ir jo laikykitės (švilpukas duos signalą, kad reikia keistis vaidmenimis). Po grupinės veiklos aptarkite su visa klase, kaip sekėsi, kas patiko, ko išmoko, tokiu būdu vaikai suvoks tokių pokalbių prasmę ir naudą.

10. Kaip vertinti užsienio kalbos pasiekimus ir pažangą?

Jeigu pradinukus užsienio kalbos moko ne pradinėse klasių mokytojas, o užsienio kalbos specialistas, svarbu, kad pedagogai kartu aptartų vertinimo principus ir laikytųsi vieningos sistemos. Šiuos principus turi žinoti ir mokiniai bei jų tėvai. Svarbu, kad pažanga ir pasiekimai būtų vertinami individualiai (idiografinis vertinimas), pagal pasiekimų aprašus, numatytus programoje (kriterinis vertinimas), nelyginant mokinių tarpusavyje (netaikant norminio vertinimo).

Kriteriniam vertinimui ir įsivertinimui ypač tinka aplanko metodas, kurio esmė – kaupiamasis principas. Mokiniai kaupia savo darbelius aplanke, nuolat jį pildo, o mokymo etapo pabaigoje aplanką aptaria kartu su mokytoju, įvardija, ką moka atlikti užsienio kalba. Mokiniai ne tik apžvelgia ir pakartoja kalbinę medžiagą, bet ir pasidžiaugia, kiek visko išmoko. Taikant aplanką vaikas pratinamas sekti ir fiksuoti savo pasiekimus ir pažangą, formuojami savistabos įgūdžiai. Aplanką patogų laikyti klasėje, tėvai susipažįsta su aplanku lankydamiesi mokykloje.

Pradinukams ypač svarbu neformalus mokytojo įvertinimas žodžiu, viešai, visiems girdint išsakomi pagyrimai. Žemus pasiekimus ar nesėkmes patartina aptarti su mokiniu (ar jo tėvais) asmeniškai, nepakankamas žinias ir gebėjimus įvardijant ne kaip neigiamybės ar trūkumus, bet kaip tas sritis, kurios reikalauja daugiau dėmesio ir pastangų.

Vertinant užsienio kalbos komunikacinę kompetenciją testais (pvz., 4 klasės pabaigoje) svarbu apimti kuo daugiau žinių ir gebėjimų, nes koks nors vienas siauras testas neatspindės kalbos mokėjimo. Jokiu būdu nereikia tikrinti atskirų lingvistinių vienetų ar taisyklių žinojimo. Pradiniame etape ypač svarbu išlaikyti tinkamą proporciją tarp supratimo ir raiškos gebėjimų tikrinimo (mokiniai supranta daug daugiau nei geba išreikšti).

Šaltinis www.pedagogika.lt